

УДК 171

КАЛОКАГАТІЯ ЯК ЕТИЧНИЙ ІДЕАЛ «ЛЮДИНИ УНІВЕРСАЛЬНОЇ» В ЕПОХУ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Касюкова Я.К., ст. гр.1522.

Науковий керівник: канд. філос. наук, Гончарова О.О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

kasiukova.yana@gmail.com

Анотація. У статті висвітлюється поняття «калокагатія» в епоху Стародавньої Греції та осмислення цього поняття у сучасному світі. З'ясовано, що означає «золотий перетин» цінностей і якостей людини, спираючись на поняття «калокагатія».

Ключові слова: калокагатія; цінності; ідеал; краса; добро; істинна;

Вступ: Просування загальнолюдських цінностей завжди було невід'ємною частиною етичного життя суспільства. Спроби встановити існування цінностей в абсолютному розумінні зустрічаються у найдавніших книгах, численних філософських та релігійних системах, де зафіксовані перші спроби визначення загальних для всіх людей моральних підстав життя і поведінки. Часом вони перевірялися, уточнювалися, доповнювалися і вдосконалювалися, поки ближче до наших днів не перетворилися в систему універсальних норм. Фундамент їх складено з вічних положень, які були названі загальнолюдськими цінностями. Вони не пов'язані ні з конкретним суспільством, ні з культурою, ні навіть з конкретним історичним періодом.

Існує точка зору, що вічні, неминущі, абсолютні загальнолюдські цінності діють в людському житті подібно великим і непорушним законам природи. Проте з альтернативної точки зору, цінності змінюються з кожною епохою. Мета нашого дослідження полягає у тому, щоб, проаналізувавши поняття «калокагатія» в епоху Стародавньої Греції, виявити той «золотий перетин» цінностей та якостей людини, які можуть бути універсальними для сучасної людини, і взагалі з'ясувати, чи можливо виявити універсальну пропорцію у складному питанні життєвих цінностей та якостей людини.

Основна частина: Тракування поняття «калокагатія» зустрічається у багатьох давньогрецьких мислителів. По-перше, калокагатія стала одним з ключових термінів вчення Сократа, синонімом досконалої чесноти. Калокагатія зближується зі знанням особистого і соціального життя людини. Проте калокагатія не є просто знанням. Знання повинне бути практично здійсненим, а саме воно не залишається тим же, чим було до свого здійснення. Відтак, це не абстрактне знання, а мудрість, тобто таке знання, яке стало життям [2]. Калокагатія, відрізняючись від чесноти, відрізняється і від краси як такої. Якщо взяти красу як таку, не привнесучи яких би то ні було моральних моментів, то вона здатна тільки руйнувати калокагатію. Таким чином, калокагатія - це не просто краса або просто прагнення до неї.

За Ксенофонтом, калокагатія була метою філософствування Сократа, який ототожнює поняття «прекрасне» «добре» і «корисне» для душі, в результаті благом і красою нетелесної душі виявляється чеснота. Калокагатію Сократ протиставляє «ганебному», роблячи це в ході

характерного ототожнення «мудрості» (під чим розуміється раціональне мислення) і «розсудливості» (під чим розуміється раціональне мислення моральної свідомості) [2].

Платон під калокагатію розуміє здійснений ідеал краси, в якому вже не розбігається ніщо ідеальне чи матеріальне, і який є повною філософською свободою духу і тіла, коли те й інше не тільки не суперечить один одному, але навіть і не протиставляється один одному [1].

В Академії калокагатія отримала шкільне визначення як «вміння обирати найкраще моральне рішення». Аристотель продовжує розробляти цей термін. Калокагатія виступає як синонім всезагальної моральної чесноти. Калокагатія, що визначається як «повнота чесноти», як правильне з'єднання моральних і розумових чеснот, є в Аристотеля розкриттям змісту формули щастя як «повноти життя у повноті чесноти». Аристотель підкреслює, що повноцінний в моральному відношенні, людині, щирому філософу зовнішні блага (багатство, слава, пошана) не можуть пошкодити, більш того, без них не може бути повноти і досконалості [2].

Аналіз концепту «калокагатія» в античності був реалізований А. Ф. Лосєвим. у XX ст., що призвело до «переродження» цього поняття у суспільстві того часу. «Грецький термін «calocagathia» означає «прекрасне і добре». Такий формальний переклад терміна, звичайно, не дає нам нічого. Увійшло в звичку термін «прекрасне» відносити тут до тіла, а «добре» - до душі. Може бути, певною мірою це і правильно, але щоб таке розуміння відображало собою античну думку, попередньо треба ще дослідити, що розуміли стародавні під душею і під тілом. Однак розуміння це цілком оригінальне. Найголовнішим є те, що зазначений переклад передбачає окремо «прекрасне» і окремо «добре». Проте це вже зовсім невірно» [3]. Вчений простежує зміну значення терміна «калокагатія» від Солона до Аристотеля. Відзначаючи велику різноманітність трактування даного терміна, А. Ф. Лосєв доходить до висновку, що калокагатія - найяскравіший вираз класичного ідеалу.

«Калокагатія - це гармонія внутрішнього і зовнішнього, душі і тіла. Проте зміст внутрішнього в калокагатії душі є теж тілесним. Самовідновлення живої тілесної стихії, живе тіло як самоціль - ось що є головним пунктом для розуміння античної калокагатії. Гармонія тіла і душі тут здійснюється з приматом тіла як такого [2].

Міркування А. Ф. Лосєва доповнюються типологією різних значень поняття калокагаїї, які простежуються в джерелах. Вчений виділяє його соціально-історичне, політичне, інтелігентно-софістичне і філософське значення. Соціально-історична калокагатія - це така калокагатія, що належить до тієї чи іншої станової групи; політична калокагатія належить до тієї чи іншої партії; інтелігентно-софістична калокагатія, розуміється як заснована на «витончених» і «розпещених» методах мислення і життя; філософська калокагатія має значення несвідомого, що впливає з використання терміну в побуті.

Соціально-історичне значення калокагатії, доводить що кожна станова група і суспільний клас в Стародавній Греції мали свою власну калокагатію, що безперервно переходила від одного історичного періоду до іншого. У соціально-історичній калокагатії помітні декілька абсолютно різних підвидів: 1) старинно-аристократична калокагатія або взагалі калокагатія, пов'язана з родовими перевагами; 2) суспільно-показна, або суспільно-демонстративна калокагатія, пов'язана в цілому з демократією, але не абсолютно. Це калокагатія олімпійських та інших змагань, калокагатія хорега і театральних свят, процесій і загалом усієї зовнішньої, демонстративної сторони грецької культури; 3) міщанська

калокагатія, яку ми знаходимо у Ксенофонта. Під міщанством ми в даному випадку розуміємо тип соціального і духовного життя (і, отже, культури), що виникає на ґрунті такого раціонального підприємництва, яке виключає будь-який інший соціальний і духовний уклад. Необхідно наголосити й на тому, що міщанином, згідно з нашим визначенням, є не той, хто що-небудь робить, і не той, хто робить що-небудь раціональне (в цьому ще немає ніякого міщанства), але той, хто все своє соціальне і духовне життя будує за типом підприємництва. [2]

Політичний тип калокагатії описує Аристотель і доходить висновку, що калокагатія існує у тих людей, які одночасно володіють досить високою «моральністю» та багатством, тобто філософ до благородного походження приєднує риси демократії у вигляді свободи та інтересів громадян, а найкраща політична форма, «політія», об'єднує чесноти, багатства і демократичні свободи в особі «найкращих».

Філософська калокагатія пов'язана з розчленуванням філософською рефлексією цілісності і гармонійної завершеності, що становить ядро грецької калокагатії, внутрішнього і загального змісту її внутрішньої форми. Співвідношення «тіла» і «душі» є відправним пунктом для розуміння античної калокагатії, тому гармонія тіла і душі є гармонією тіла з самим собою. Представником філософської калокагатії є Сократ, який відрізняє її і від добрих вчинків, і від чесноти, і від краси. Ксенофонт описує його погляди на калокагатію, яка, за Сократом, є знанням доброго, «що стало життям доброго, що дало мудрість». У цій мудрості є факт здійснення добра і є сенс, сутність, вид, картина його існування, яка і є калокагатією. Це є знанням, що стало життям, або мудрістю, у якій і полягає єдність калокагатії. [2]

Отже, А. Ф. Лосєв визначає калокагатію як «багатство тіла, душі, суспільства, поглядів, звичаїв». Калогатійна людина предстає перед нами сильною, бадьорою, веселою, красивою, здоровою. Вона - борець, герой, атлет, так само як і поет, музикант, живописець. Вона ж і людина міри. Вона покірنا тому, чого не можна минути, підкорена долі, але сподівається на велику славу в прийдешньому. Достаток життєвих благ їй подобається; але вона не раболіпствує перед ними, а розлучається з ними з посмішкою. Вона не відмовляється від багатства. Проте не багатство і слава володіють нею, а вона володіє ними, і вона над ними повсякчасний пан.

Після античних часів калокагатія виявилася у забутті і не користувалася попитом для практичного життя людей аж до XX століття, коли вона знову стала предметом уваги вчених.

У повній красі та досконалості калокагатія як поняття відродилася, наче Фенікс, коли на початку 90-х років XX століття вчені прийшли до висновку, що навколишній світ людини і вона сама простягаються значно ширше частотно-хвильових діапазонів, які сприймаються п'ятьма людськими органами чуття; що з фізичної точки зору Краса відображає вищу природну раціональність, а, саме властивість максимальної адаптованості системи при мінімальній витраті ресурсів на підтримку процесу (стосовно людини це іменується «здоров'ям»); що для сенсорних проявів людини Краса - це міра рефлексії; що біологічні об'єкти мають енергопольову структуру; що інформація про моральний настрій людини відбивається в енергетичній модуляції електричного сигналу, проте орієнтація людини на «добро» викликає зростання фіксованого потенціалу поля, а на «зло» - його падіння. [1]

Завдяки цьому знанню вчені збагнули сенс калокагатії, згідно якого світ існує в силу природного закону – «принципу порядку», а краса і добро - основні прояви цього Закону для людини.

Сьогодні, як колись за часів Древньої Греції, калокагатія знову стає вищим освітнім і виховним еталоном для людини, яка прагне до самовдосконалення.

Висновок: Таким чином, в античній калокагатії, «прекрасний і хороший», «гарний і добрий», «моральний ідеал», поєднує у собі три базові цінності, які в усі часи і в усіх народів залишаються незмінними і вічними, мінливе лише ставлення до них людини і пов'язане зі зміною у свідомості поколінь емпіричних цінностей: наприклад, слави, матеріальних благ, влади. Дані цінності можуть бути представлені як якась межа, за якою починається чужий простір з «іншими», «перевернутими» цінностями. Брехня, омана, зло, можуть встати на місце Істини, Добра і Краси, але вони повинні постійно урізноманітнюватися, бути цікавими, використовуючи для цього порок, злочини, гординю.

Варто зазначити, що античні ідеали калокагатії, гармонійного розвитку, в християнській культурі Середніх віків накладаються на ідеали цнотливості, тому часто ці терміни постають як синоніми. Проте тут поняття цнотливості постає не у вульгарній інтерпретації, а саме у значенні цілісності, адже це стан людини, коли різні сфери її особистості знаходяться у гармонії одна з одною і служать Істині, і людина не зазнає болісних розчленувань зсередени, які можуть бути визвані протиріччями і компромісами між добром і злом, між красою і потворністю. Тобто цнотлива людина - це людина в найвищій формі своєї краси, доброти і мудрості. Таким чином, калокагатія – це ідеальна пропорція, «золотий перетин» в цілісному наборі чеснот людини, який і до сьогоднішнього дня слугує ідеальним орієнтиром не тільки для філософів, але і для усіх інших мислячих, рефлексуючих людей сьогодення.

Список літератури:

1. Лобовиков, В. О. *Калокагатия для роботов с "искусственным интеллектом" – вызов гуманитарному знанию? / Неожиданная современность: меняющиеся реалии XXI века.* – Урал : в 2 т. / Гуманит. ун-т. – Екатеринбург : Гуманитарный университет, 2010. – Т. 1. – С. 173 – 177.
2. Лосев, А. Ф. *История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика* / Алексей Федорович Лосев. – М. : Искусство, 1975. – 776 с.
3. Лосев, А. Ф. *Классическая калокагатия и ее типы* / Алексей Федорович Лосев // Вопросы эстетики. – М. : Искусство, 1960. – Вып. 23. – 259 с.
4. Лосский, Н. О. *Мир как осуществленная красота. Основы эстетики* / Николай Онуфриевич Лосский. – М. : Прогресс-Традиция, 1998. – 416 с.

REFERENCES

1. Lobovikov, V. O. *Kalokogatiya for robots with "artificial intelligence" - a challenge to humanitarian knowledge? / Unexpected Modernity: Changing Realities of the 21st Century.* World Russia - Russia - Urals: in 2 t. / Humanite. Univ. - Ekaterinburg: Humanities University, 2010. - Vol. 1. - P. 173 - 177.
2. Losev, A. F. *History of ancient aesthetics. Aristotle and the Late Classic* / Alexey Losev. - M.: Art, 1975. - 776 p.
3. Losev, A. F. *Classical kalokogatia and its types* / Alexey Losev // *Questions of aesthetics*. - M.: Art, 1960. - Issue. 23. - 259 p.
4. Lossky, N. O. *The world as realized beauty. Basics of aesthetics* / Nikolai Onufrievich Lossky. - M.: Progress-Tradition, 1998. - 416 p.

Kasiukova Yana Konstantinovna

Kalokogatiya as an ethical ideal of "the universal" in the age of Ancient Greece

Annotation. This article observes the concept of "kalokogatia" in the era of Ancient Greece and its interpretation in the modern world. It has been found out what is meant by the "golden section" of human values and qualities, based on the concept of "kalokogatia".

Keywords: kalokogatia; values; ideal; beauty; good; truth.

Касюкова Я.К.

Калокагатия как нравственный идеал "универсального человека" в эпоху Древней Греции

***Аннотация.** В статье освещается понятие «калокагатия» в эпоху Древней Греции и осмысления этого понятия в современном мире. Выяснено, что означает «золотое сечение» ценностей и качеств человека, опираясь на понятие «калокагатия».*

***Ключевые слова:** калокагатия; ценности; идеал; красота; добро; истина.*

УДК 130.2

ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ В ФІЛОСОФІЇ. КУЛЬТУРА ЯК МІРА ЛЮДЯНОСТІ

Козлов Ігор Олександрович, ст. гр.5511мз

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

igorkozlov1996@gmail.com

***Анотация.** В парадигмі філософського вчення культура виступає як узагальнена форма та результат самовизначення людини, сутність її діяльності. Перебуваючи в тісному діалектичному взаємозв'язку з філософією, культура діяльнісно спрямовується до пошуку сенсу життя, людина опановує навколишній світ, його явища та закони*

***Ключові слова:** культура; філософія; світоглядні ідеали; духовність; матеріальні і духовні надбання.*

Мета роботи. Розкрити проблеми культури, визначені специфікою філософії, що полягають в осмисленні дійсності через узагальнений погляд на світ, місце і роль у ньому людини.

Основна частина. Сьогодні існує багато визначень феномену культури. Першим термін «культура» запровадив у філософію Цицерон у значенні «мистецтво вдосконалення своєї душі, розуму» [1]. Філософія культури як цілісна система, подібна філософії символічних форм. В культурологічній концепції Макса Вебера поняття культури розглядається як ціннісне; історичний процес представлено як надбудову типів культур, що мають свою власну сутність, форми, ритм розвитку [2]. Макс Шелер розглядав культуру як сферу ідеальних (формується мистецтвом, релігією, філософією) та реальних, матеріальних (економіка, держава, родина) потреб, які містяться у структурі духу людини [1].

Тобто, поняття культури тісно пов'язане з сутністю людини, людською діяльністю. Можна стверджувати, що культура без людини просто не може існувати. Також з філософської точки зору культуру визначають у природовідповідних, духовних, матеріальних, універсальних, особистих, соціальних та історичних аспектах, але всі вони об'єднані вираженням суті людини у ставленні її до навколишнього світу. Таке вираження сутності людини втілюється в системі засобів культури. Отже, культура є світом людини, в якому навколишня дійсність наближається до потреб людини, щоб бути доступнішою, а внутрішній світ людини трансформується в природу.

Філософія вчить людину, який ідеал вона має для себе створити і яким шляхом його досягнути. Натомість культура, виступаючи діяльнісним способом пізнання світу та пристосування до нього, є особливим засобом втілення світоглядного ідеалу в життя людини.